

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde Olumlu Bir Etkinlik: Tıp Etiği Bilgilendirme Programı [TEBP]

A POSITIVE ACTIVITY AT EGE UNIVERSITY, SCHOOL OF MEDICINE:
MEDICAL ETHICS INFORMATION PROGRAM [MEIP]

Çağatay ÜSTÜN*

* Yrd.Doç.Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, İZMİR

Özet

Tıp etiği ya da Biyoetik, tıbbi tedavi ve araştırma alanlarındaki ahlaki sorunları araştıran bir yapılandırma. Bu terim, kimi zaman yaşam bilimlerindeki etik sorunların tarifinde de genellikle kullanılmaktadır. Tıptaki etik sorunları paylaşan profesyonel alanlar tıp, hemşirelik, hukuk, felsefe şeklinde bilinmekte ve tıp etiği kendi disiplini içerisinde bunların varlığını kabul etmektedir. Tıptaki ve sağlık bakımındaki yeni gelişmeler pek çok etik sorunun artmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle, Türkiye'deki Tıp Deontolojisi Anabilim Dalları ve diğer ülkelerdeki benzer Anabilim Dalları hekim, hemşire ve diğerlerine etik yaklaşımları öğretmek durumundadırlar. Bu makalede, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde, 1998'den beri Tıp Etiği Bilgilendirme Programı [TEBP] ismiyle bilinen yeni bir programın tanıtımını yapacağız.

Anahtar Kelimeler: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Tıp Etiği Bilgilendirme Programı

T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi 2003, 11:69-72

Summary

Medical Ethics or Bioethics, study of moral issues in the fields of medical treatment and research. This term is also sometimes used more generally to describe ethical issues in the life sciences. The professional fields that deal with ethical issues in medicine include medicine, nursing, law, sociology, philosophy, though today medical ethics is also recognized as its own discipline. New developments in medicine and health care raise many ethical questions. Because of this, the Medical Deontology departments in Turkey and the similar Departments in the other countries must learn ethical approaches to physicians, nurses and the others. In this article, we present a new program at Ege University, School of Medicine, by which named Medical Ethics Information Program [MEIP] since 1998.

Key Words: Aegean University, School of Medicine,
Medical Ethics Information Program

T Klin J Med Ethics, Law and History 2003, 11:69-72

Etik, çok geniş anlamlar içeren ve ahlak ile aralarında anlamsal yönden farklılıklar bulunan bir kavramdır. Doğru ve yanlış teoriler dizisi şeklinde özetlenebilecek bu terimin alt gruplarından birisi de tıp etiğidir. Tıp etiği, tıp mesleğinin kendi içerisindeki özel prensipleri ve kurallarını bir arada barındıran bir ifadedir (1).

Batının tıp standartları, teorik ve pratik anlamda deontolojiden tıp etiğine geçiş süreçlerini tamamlamak için çabalarını sürdürürken, bu kavram ülkemiz tıp sistemi içerisinde ancak 1990'lardan itibaren sorgulanmaya başlamıştır. Bu bir geç kalış olarak kabul edilmese bile, yine de gelişmelerin kaydedilebilmesi için erken bir dönemi de ifade etmemektedir (2).

Tıp etiğinin tıptaki yaklaşım biçimlerinin ortaya konabilmesi için her sağlık kurumunun bu

konuyu tek başına ele alması ve kendi yapılanması içerisinde aktif rol alan sağlık personeline bu kavramı benimsetmeye çalışması en doğrusudur. Bu yönüyle Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı tarafından hazırlanan ve sorumluluğunu Yrd.Doç.Dr. Çağatay Üstün'ün yürüttüğü bir yapılanma tanıtılacaktır.

Tıp Etiği Bilgilendirme Programı [TEBP] 1998 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığının teşvikleri doğrultusunda yapılmıştır. Fikrin ana temasının meydana gelmesinde, Ege Üniversitesi Hastanesi içerisinde sağlık personelinin yakındığı en önde gelen konunun tıp deontolojisine ve etiğine aykırı yaklaşımlar olduğunu ortaya koyan ve sonuçları bizlere ulaşmayan bir araştırmanın önemli rolü olmuştur. Bu bağlamda, Tıp Fakültesi Dekanlığı ile Halkla İlişkiler Bürosunun

yaptığı anketin de sonuçlarına dayanılarak, bu konuya ilişkin bir şeyler yapılması gerektiği hususunda önemle durulduğu ve hastanemiz sağlık personeline eksikliği duyulan tıp deontolojisi ve etiğine ait bir program hazırlanması yoluna gidilmesi gerektiği düşünülmüştür. Programın sunumlarının geniş bir yer olması ve katılımcılara kolaylık teşkil etmesi açısından tıp fakültesi içerisindeki Muhittin Erel Amfisinde verilmesinin sağlanması ve Program faaliyetlerine ilişkin yazışmaların rahatlıkla yapılabilmesinde gerekli destek sağlanabilmesi fikri Tıp Fakültesi Dekanlığı tarafından da olumlu karşılanarak, Tıp Etiği Bilgilendirme Programı 1998 yılının başlarında kuruluş sürecini tamamlamıştır. Programın isminde “**Bilgilendirme**” kelimesinin kullanılması bir tesadüf olmayıp, tıp etiğine olan profesyonel yaklaşım tarzının özünün “**öğretme**”den çok bilgilendirme ve bu sayede benimsetme şeklinde olması gerektiği, hedef kitlenin bu konu hakkında bilgi düzeyinin yok sayılarak, yeniden bir bilincin oluşturulması arzusundan kaynaklanmıştır. Zaten bu durum, Programın 1998-1999 Güz dönemi faaliyet broşüründe de şöyle özetlenmişti:

“Tıp Etiğinin tüm dünyada tıbbi ekibe verilmiş tarzında ve biçiminde aynı ekolü izleyip herkesi bu konuyla ilgili olarak edinim ve bilgi düzeyini sıfır kabul ederek yürüttüğümüz programın istenen düzeye ulaşabilmesi herkesin buna sahip çıkmasıyla gerçekleştirilebilecektir. Mesleğimizin bizlere sorumluluk yüklediği çok önemli alanlardan birisi

olan tıp etiğinin, seminerler ve bu seminerlerde karşılıklı tartışma ortamları şeklinde sunulması sayesinde kalıcı bilgilendirme ve benimsemeye olanak tanıyacağını söylemek zor değildir. Ülkemiz genelindeki tıp fakülteleri içinde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin bu konuda öncülüğünün sürdüğünü görmek kıvanç ve onur verici bir durumdur.”

Programın Ana Amacı ve Çalışma Biçimi

1. Tıp Etiği Bilgilendirme Programının hedef kitlesi Ege Üniversitesi Hastanesi Hekim (Öğretim Üyesi, Uzman, Arş.Gör.), Hemşire ve Sağlık Teknisyeni grupları ve tıp fakültesi öğrencileridir.

2. Her yıl iki defa, Güz ve Bahar dönemi olmak üzere, hekim ve hemşirelere farklı konuların seminer ya da interaktif katılım şeklinde sunulmaktadır.

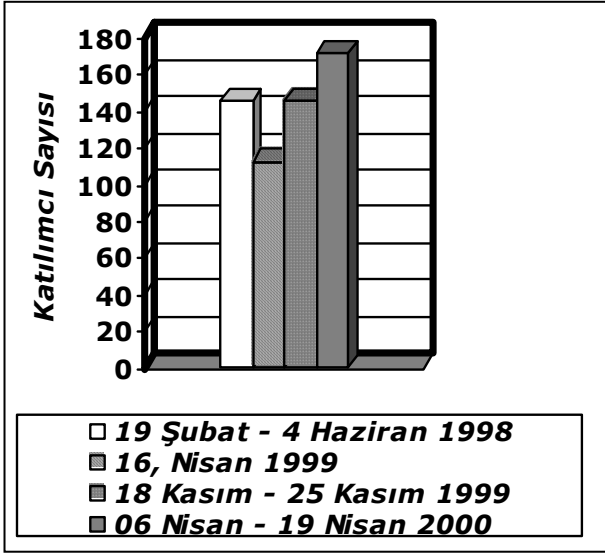
3. Programın yıl içerisindeki çalışmalarının önceden duyurulmasına yönelik olarak Güz döneminde tüm yılı kapsayacak bir faaliyet broşürünün hazırlanıp ilgili tüm birimlere ve anabilim dallarına dağıtılmaktadır.

4. Programa ait seminerlerin konu ve tarihlerinin, en geç 1 hafta öncesinden ilgili tüm birim ve anabilim dallarına afiş ve el ilanı şeklinde duyurulmaktadır.

5. Seminerlerden önce katılımcıların işlenecek konuyla ilgili temel bilgi düzeylerine anlamaya yönelik bir anketin uygulanması ve bu sayede Programın hedeflerinin daha rahat saptanabilmesine çalışılmaktadır.

Tıp Etiği Bilgilendirme Programının 1998-2000 Yılları Arasında Düzenlediği Seminerlerin Konuları Ve Katılımcı Sayıları

Toplantı Konusu	Konuşmacı	Tarih	Katılımcı Sayısı
“Tıp Etiğine Giriş”	Dr. Çağatay ÜSTÜN	19.02.1998	70
“Tıp Etiğine Giriş”	Dr. Çağatay ÜSTÜN	04.04.1998	75
“Hasta Haklarına Giriş, Tarihsel Gelişim, Türkiye’de Hasta Hakları Yönetmeliği”	Uzm. Dr. Çağatay ÜSTÜN	16.04.1999	112
“Hemşirelik Andının Etik Açısından Önemi ve Geleceği”	Yrd. Doç. Dr. Çağatay ÜSTÜN Yük. Hem. Gülşen NARİNÇ	18.11.1999	94
“Hipokrat Andının Etik Açısından Önemi ve Geleceği”	Yrd. Doç. Dr. Çağatay ÜSTÜN	25.11.1999	51
“Tıp Mesleğinde Mutlu Olmanın Yolları”	Yrd. Doç. Dr. Çağatay ÜSTÜN Fırat AY (Tıp Fak. II. sınıf Öğr.)	06.04.2000	121
“Tıp Mesleğinde Mutlu Olmanın Yolları”	Yrd. Doç. Dr. Çağatay ÜSTÜN Hem. Nevin TEZ	19.04.2000	50
TOPLAM			573

6. Seminer konularının saptanmasında katılımcıların da fikir ve isteklerine öncelik verilmesi.

7. Gerektiğinde seminerlerde başka konuşmacılara da yer verilerek gerekli duyarlılığın oluşmasına yardımcı olunması yoluna gidilmektedir.

Dış Ülkelerde Bu Tıp Programlar

Her ne kadar ülkemiz tıp sistemi açısından, *sürekliliği, yıl içerisinde iki döneme yayılmış olması ve seslendiği hedef kitlenin genişliği yönüyle* incelendiğinde, böyle öncü sayılabilecek böyle programlara aslında dış ülkelerin tıbbi yaklaşımı içerisinde çok daha geniş yer verildiğini görmekteyiz. Görülen odur ki, tıp etiği ve bu kavramın ikilemelerine dayalı konular, yılda bir kere, bir ya da birden fazla konuşmacının katıldığı ve büyük toplantı salonlarında düzenlenen özel toplantılar hatta bütün bir günü kapsayan paneller şeklinde yapılmaktadır. Böylece belli bir kent merkezinde bulunan tüm sağlık birimlerinde konuya ilgi duyanlar bazen belli bir kayıt ücreti ödeyerek bazen de ücretsiz olarak toplantılara katılmaktadırlar. Bunlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

1. *Ethical Dilemmas in Contemporary Surgery* 23 Mart 1996 Cumartesi Saat 8:30-14:30
Konuşmacı: Charles Cummings M.D

2. *Advertising Medical Services- in Whose Interests?* 14 Ekim 1999 Perşembe Konuşmacı: Rosanna Capolingua M.D, Paul Hemming M.D

3. *Ethics and American Medicine* 14-15 Mart 1997 (ücretli)

4. *Ethical Issues and The End of Life* Konuşmacı: Robert W. Daly M.D, Joel Potash M.D 25 Ekim 1997 Saat: 8:30-16:45 (ücretli)

5. *Time to Heal Medical Education in the United States* Konuşmacı: Kenneth Ludmerer M.D, Eugene C. Corbert M.D 8 Mart 2000

6. *Euthanasia/Physician Assisted Suicide* Konuşmacı: Stuart J. Youngner M.D 29 Ekim 1998 (3-6).

Tıp Etiği Bilgilendirme Programının Geleceği

Tamamen bilgilendirme ve tıp etiği misyonunu Ege Üniversitesi Hastanesi içinde benimsetme, yayma ilkesinden yola çıkan bu programın gelecekteki başarılı çalışmalara imza atabilmesi katılımcıların duyarlılıklarını sürdürebilmesine bağlıdır. Tablolar incelendiğinde, ilginin konulara göre belirli iniş çıkışlar gösterdiği ve katılımın yıllar içinde giderek artmaya devam ettiği görülmektedir. Genellikle etik kavramlar kişisel istek ve tercihlere bağlıdır. Ancak sağlık çalışanları günlük mesleki çalışmalarında deontoloji ve tıp etiği prensipleriyle iç içe yaşadıklarını unutmadan hareket ederlerse, bu Programa olan duyarlılığın giderek daha da artacağını tahmin etmek güç değildir. Zamanla

Resim 1. Tıp Etiği Bilgilendirme Programının amblemi

ülkemiz tıp sistemi de gelenekselleşmiş kalıplarından sıyrılarak, tıp gibi uluslar arası bir kimliği olan mesleğin bazı özel prensiplerine ayak uydurmaya çalışacaktır. Ancak böyle geçiş dönemlerinde konunun sağlık personeline benimsetilmesi için, ülkemizdeki tıp fakülteleri genelinde böyle Programların yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Programın sürekliliği açısından, Ege Üniversitesi Hastanesi bünyesinde 1999 yılında kurulan Hastane Etik Kurulunun yönergesinde Madde 14’de “*Hastane Etik Kurulu, hastane içindeki eksikliğini gördüğü tıp etiği ile ilgili teorik ve pratik uygulamaya noksanlıklarını tespit ederek, bunu gidermeye yönelik Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı tarafından yürütülen Tıp Etiği Bilgilendirme Programına [TEBP] destek verir ve hastane tıp personelinin bu programlara devamının sağlanmasının takipçisi olur.*” ibaresinin yer alması önemli bir aşama şeklinde algılanmalıdır (*İlgili yönerge Ege Üniversitesi Senatosu’nun 20.07.1999 tarih 10/16 numaralı kararı ile yönergesi kabul edilmiştir.*) (7).

Programın daha da başarılı olabilmesine yönelik olarak gelecekte aşağıda belirtilen yeniliklerin de faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

1. Programın seminer tarihlerinin istek olması halinde hafta sonuna kaydırılması ya da sağlık personeline en uygun tarih ve saatlerin yapılacak bir anket çalışmasıyla doğruya yakın bir şekilde

öğrenilip katılımın daha da yükseltilmesi için çaba harcanması.

2. Tıp fakültesi öğrencilerinin de bu programa sahip çıkmalarına çalışılması.

3. İzmir ve çevresindeki sağlık kurumlarına bu Programın amacı ve ilkeleri, hedeflerinin duyurularak, gelecek talepler doğrultusunda Programın daha geniş sağlık çalışanı kitlesine seslenmesi için gerekli temasların yapılmaya çalışılması.

KAYNAKLAR

1. Billington R. Felsefeyi Yaşamak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997: 45-6.
2. Değer M. Lectures on Medical Ethics, 1999, İstanbul, s. 9
3. <http://hopkins.med.jhu.edu/NewsMedia/press/1996/MARCH/199603.HTM>
4. <http://www.newworldmedia.com/hcp/oct97/SHORT/S4confe.html>
5. http://www.accc.gov.au/spec_events/confer.htm
6. <http://health.upenn.edu/~bioethic/new/ama.html>
7. T.C. Ege Üniversitesi Hastanesi Hastane Etik Kurulu Yönergesi Kitapçığı, 1999 İzmir.

Geliş Tarihi: 18.07.2000

Yazışma Adresi: Dr. Çağatay ÜSTÜN
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Deontoloji ve Tıp Tarihi AD,
Bornova İZMİR
custun@med.ege.edu.tr